

Bruksela, dnia 23.11.2023 r.
COM(2023) 707 final

SPRAWOZDANIE KOMISJI DLA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

**Podsumowanie planów strategicznych WPR na lata 2023–2027: wspólne wysiłki i
zbiorcze ambicje**

1. WPROWADZENIE

Plany strategiczne WPR (PS WPR lub plany) są kluczowym narzędziem realizacji WPR w latach 2023–2027. Opracowane przez państwa członkowskie i zatwierdzone przez Komisję w celu zagwarantowania realizacji ogólnych celów UE PS WPR zapewniają wsparcie dla rolnictwa i obszarów wiejskich w łącznej wysokości **307 mld EUR wydatków publicznych** w ramach Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) (w tym współfinansowania krajowego).

Wprowadzając PS WPR, które są **pojedynczym narzędziem planowania**, prawodawcy Unii zmienili ukierunkowanie wdrażania WPR ze zgodności na **realizację celów**. W związku z tym państwa członkowskie wykorzystały **instrumenty WPR obu funduszy** (płatności bezpośrednie, interwencje na rzecz niektórych sektorów rynku i wsparcie rozwoju obszarów wiejskich), aby opracować logikę interwencji w odniesieniu do każdego z **10 celów szczegółowych** określonych w rozporządzeniu w sprawie planów strategicznych⁽¹⁾, w oparciu o analizę mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń (analizę SWOT) na swoich terytoriach oraz związane z nimi potrzeby. Po przeprowadzeniu zorganizowanego dialogu⁽²⁾ Komisja oceniła przedłożone plany i przesłała swoje uwagi do każdego państwa członkowskiego przed zatwierdzeniem zmienionych projektów planów do końca 2022 r.⁽³⁾

W przepisach dotyczących WPR ustanowiono **zabezpieczenia**, które określają zakres działań państw członkowskich w celu utrzymania **równych warunków działania** i zapewnienia **zbiorczych ambicji**. Odbywa się to za pomocą: (i) wspólnych definicji i rodzajów interwencji; (ii) wymogów minimalnych; (iii) wspólnych ram realizacji celów; (iv) minimalnych wymaganych poziomów wydatków w odniesieniu do: mniejszych i średnich gospodarstw; młodych rolników; klimatu, środowiska, dobrostanu zwierząt; oraz narzędzia LEADER na rzecz zintegrowanego rozwoju lokalnego; (v) włączenia przepisów dotyczących środowiska i klimatu do planowania i opracowywania PS WPR. W porównaniu z poprzednim okresem WPR wymagany był większy ogólny wkład w osiąganie celów związanych ze środowiskiem i klimatem za pomocą WPR. Każdy PS WPR określa cele końcowe dotyczące oczekiwanych wyników przy użyciu wspólnych wskaźników UE, obejmujących wsparcie zarówno z EFRG, jak i EFRROW. Wartości celów końcowych oraz specyfikacja interwencji i wymogów różnią się jednak w poszczególnych PS WPR, odzwierciedlając różnorodność potrzeb i preferencji państw członkowskich.

Oczekuje się, że dzięki uwzględnieniu ich szczególnych potrzeb PS WPR będą spójne z unijnymi **przepisami i zobowiązaniami dotyczącymi środowiska i klimatu** i wniosą wkład w ich wykonanie, a w szczególności w realizację **unijnych celów końcowych na 2030 r.** określonych w strategii „Od pola do stołu” oraz **unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności**⁽⁴⁾, wraz z innymi unijnymi i krajowymi instrumentami. Do zapewnienia tego wkładu przyczyniają się obowiązkowe zasady, w tym przeznaczenie w ramach każdego PS WPR co najmniej 25 % na klimat, środowisko i dobrostan zwierząt

⁽¹⁾ Zob. rozporządzenie w sprawie planów strategicznych WPR (PS WPR) ([rozporządzenie \(UE\) 2021/2115](#)).

⁽²⁾ Na tym etapie Komisja wydała zalecenia dla każdego państwa członkowskiego, zob. [COM\(2020\) 846 final](#).

⁽³⁾ [Plany strategiczne WPR \(europa.eu\)](#)

⁽⁴⁾ Odpowiednio [COM\(2020\) 381 final](#) i [COM\(2020\) 380 final](#).

z płatności bezpośrednich na ekoschematy i co najmniej 35 % z wydatków EFRROW. Jednocześnie oczekuje się, że działania w ramach WPR wniosą wkład w osiągnięcie celów związanych z klimatem w wysokości 40 % unijnych środków WPR, które zostaną obliczone zgodnie z ustaloną metodą⁽⁵⁾.

Niniejsze sprawozdanie jest odpowiedzią na wezwanie prawodawców Unii (), aby Komisja sporządziła⁽⁶⁾ **podsumowanie** 28 zatwierdzonych PS WPR⁽⁷⁾ w celu oceny wynikających z nich **wspólnych wysiłków i zbiorczych ambicji** w dążeniu do osiągnięcia celów szczegółowych WPR. Uwzględniono w nim również wkład PS WPR w realizację unijnych celów końcowych na 2030 r. określonych w strategii „Od pola do stołu” i unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności. Opiera się ono na przeprowadzonym przez Komisję przeglądzie zatwierdzonych PS WPR⁽⁸⁾ i badaniu, w którym przeprowadzono mapowanie i analizę planów⁽⁹⁾ w formie, w jakiej zostały one zatwierdzone (do końca 2022 r.) na **początku okresu wdrażania**.

W sprawozdaniu przeanalizowano **połączone wysiłki w ramach planów** na rzecz osiągnięcia celów WPR w oparciu o analizę potrzeb i logiki interwencji ustanowionej przez państwa członkowskie. Analiza koncentruje się na priorytetach, przydziałach środków, celach końcowych, wymogach i dobrowolnych praktykach przewidzianych w planach.

Niniejsze sprawozdanie jest publikowane w pierwszym roku wdrażania planów – natomiast dane na temat wykorzystania przez rolników i innych beneficjentów mają zostać przedstawione dopiero w 2025 r. Niniejsze sprawozdanie opiera się zatem na wartościach wskaźników zaplanowanych w zatwierdzonych PS WPR oraz na **jakościowej ocenie potencjalnych skutków** wyborów. **Rzeczywiste skutki** będą zależały od skumulowanych skutków interwencji i można je określić jedynie w drodze **ewaluacji**. Skutki te będą musiały być postrzegane w powiązaniu z **wpływem innych instrumentów unijnych i krajowych**, które zaspokajają potrzeby określone w PS WPR, a także z innymi czynnikami zewnętrznymi.

Ponieważ opiera się ono na zatwierdzonych wersjach PS WPR (koniec 2022 r.), w niniejszym sprawozdaniu nie uwzględniono niektórych szczególnych dla wdrażania tych planów konsekwencji, jakie wynikają z zakłóceń spowodowanych **rosyjską wojną napastniczą przeciwko Ukrainie**. Dotyczy to **tymczasowych i wyjątkowych odstępstw** w 2023 r. od nowych wymogów w zakresie zmianowania upraw oraz minimalnego odsetka gruntów ornych przeznaczanego na elementy i obszary nieprodukcyjne w odniesieniu do gruntów ugorowanych do produkcji żywności⁽¹⁰⁾. Jednocześnie w 2023 r. państwa członkowskie zaczęły składać wnioski o **zmianę** swoich PS WPR⁽¹¹⁾.

⁽⁵⁾ Art. 100 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

⁽⁶⁾ Art. 141 ust. 2 i motyw 124 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

⁽⁷⁾ Każde z państw członkowskich ma jeden plan strategiczny, z wyjątkiem Belgii, która ma dwa: jeden dla Flandrii i drugi dla Walonii.

⁽⁸⁾ Zob. [Approved 28 CAP Strategic Plans \(2023-2027\), Summary overview for 27 Member States, Facts and figures](#) [Zatwierdzone 28 planów strategicznych WPR (2023–2027), ogólny zarys dla 27 państw członkowskich, fakty i liczby], 2023.

⁽⁹⁾ (Ecorys i in., 2023) [Mapping and Analysis of CAP Strategic Plans, Assessment of joint efforts for 2023-2027](#) [Mapowanie i analiza planów strategicznych WPR, ocena wspólnych wysiłków na lata 2023–2027].

⁽¹⁰⁾ Zob. [rozporządzenie wykonawcze Komisji \(UE\) 2022/1317](#). Odstępstwa zastosowały wszystkie państwa członkowskie z wyjątkiem dwóch. Spośród nich dwa państwa członkowskie zastosowały jedynie odstępstwo dotyczące zmianowania upraw.

⁽¹¹⁾ W 2023 r. Komisja otrzymała już 18 wniosków dotyczących zmian od 15 państw członkowskich. Do 4 października 2023 r. Komisja przyjęła już dziewięć zmian.

Oceniając je, Komisja potwierdziła, że nie powinny one obniżać ogólnego poziomu wkładu środowiskowego, który umożliwił Komisji zatwierdzenie planów w 2022 r., a jednocześnie zaakceptowała dobrze ukierunkowane i uzasadnione zmiany.

Niniejsze sprawozdanie jest etapem w szerszym procesie **oceny realizacji celów WPR** zgodnie z wnioskami z okresu 2014–2020 przedstawionymi w sprawozdaniu Komisji z realizacji celów WPR za ten okres⁽¹²⁾. Dodatkowe informacje będą pochodzić z: (i) danych dotyczących wdrażania na poziomie beneficjentów WPR z 2025 r.; (ii) oceny nowego modelu realizacji w 2025 r.; (iii) ewaluacji śródkresowych w 2026 r.; (iv) rocznych sprawozdań z realizacji celów; oraz (v) ewaluacji *ex post* w 2031 r.⁽¹³⁾.

2. PODSUMOWANIE PLANÓW STRATEGICZNYCH WPR I WSPÓLNYCH WYSILKÓW NA RZECZ OSIĄGNIĘCIA CELÓW WPR

2.1. Wspieranie inteligentnego, konkurencyjnego, odpornego i zróżnicowanego sektora rolnictwa zapewniającego długoterminowe bezpieczeństwo żywnościowe

Wsparcie dochodów niezwiązane z wielkością produkcji z myślą o rentowności gospodarstw pozostaje ważnym instrumentem zarówno na etapie opracowywania rozporządzenia w sprawie planów strategicznych, jak i PS WPR. Pomimo modernizacji i konsolidacji gospodarstw, która miała miejsce do tej pory, **dochód z działalności rolniczej pozostaje znacznie poniżej średniej płacy** w pozostałych sektorach gospodarki. Dochody rynkowe są głównym źródłem dochodów gospodarstw, ale wsparcie w ramach WPR odgrywa istotną rolę w wielu sektorach i państwach członkowskich, odpowiadając średnio za 23 % dochodów gospodarstw w 2020 r.

W świetle art. 39 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej wsparcie finansowe w celu zagwarantowania rolnikom odpowiedniego poziomu życia pozostaje kluczowym elementem WPR. Zgodnie z wcześniej określonymi krajowymi przydziałami budżetowymi na lata 2023–2027 płatności bezpośrednie pozostają najważniejszym narzędziem finansowym PS WPR. Ogólnie rzecz biorąc, PS WPR wykazują **znaczne wspólne wysiłki** na rzecz **wspierania dochodów gospodarstw**, zapewnienia **sprawiedliwszej dystrybucji** takiego wsparcia **wśród mniejszych gospodarstw** oraz zmniejszenia różnic w dochodach w **sektorach znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji** i na **obszarach, na których występują niedogodności**.

Wsparcie w formie płatności bezpośrednich jest zależne we wszystkich planach od wymogów dotyczących rolnictwa zrównoważonego pod względem środowiska (większa warunkowość⁽¹⁴⁾, które są bardziej wymagające niż w poprzednim okresie WPR (2014–2022)). Ten rodzaj wsparcia jest zwiększany w przypadku, gdy jest ono skierowane do sektorów wrażliwych, obszarów w niekorzystnej sytuacji oraz takich grup jak mniejsze gospodarstwa i młodszy rolnicy. Narzędzia związane z dochodem przyczyniają się do **bezpieczeństwa żywnościowego i utrzymania działalności rolniczej na wszystkich obszarach geograficznych**, a także do sprostania długoterminowym wyzwaniom, takim jak utrzymanie miejsc pracy na oddalonych obszarach wiejskich, wspieranie sektorów

⁽¹²⁾ [COM\(2021\) 815 final](#)

⁽¹³⁾ Art. 134, 140 i 141 rozporządzenia w sprawie planów strategicznych.

⁽¹⁴⁾ Warunkowość obejmuje wymogi podstawowe w zakresie zarządzania na podstawie przepisów UE poza WPR oraz normy dobrej kultury rolnej zgodnej z ochroną środowiska (GAEC) określone w przepisach dotyczących WPR.

i praktyk rolniczych, które pozwalają zachować źródła utrzymania i krajobrazy, oraz spowolnienie porzucania gruntów rolnych i wyludniania się obszarów wiejskich.

Pomimo spadku przydziałów środków na wsparcie dochodów w latach 2023–2027, oczekuje się, że odsetek wspieranych użytków rolnych nieznacznie wzrośnie w porównaniu z poprzednim okresem WPR (sięgając 89 % gruntów rolnych w UE podlegających warunkowości).

W odpowiedzi na wyższy poziom ambicji w odniesieniu do sprawiedliwości w ramach legislacyjnych UE **zwiększono konwergencję poziomów wsparcia dochodów** w państwach członkowskich, które nadal stosują „historyczne” poziomy płatności. Wszystkie państwa członkowskie, z wyjątkiem pięciu, mają osiągnąć taki sam poziom podstawowego wsparcia dochodu do celów zrównoważoności na hektar (stawka ryczałtowa podstawowego wsparcia dochodu do celów zrównoważoności) we wszystkich swoich gospodarstwach do 2027 r. Jednocześnie **wyższy poziom zasobów** przydzielonych na uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów do celów zrównoważoności zwiększa wsparcie dochodów, które **trafia bezpośrednio do mniejszych i średnich gospodarstw**. W większości państw członkowskich wzrastają dodatkowe płatności bezpośrednie na hektar dla kwalifikujących się gospodarstw mniejszych od gospodarstw średniej wielkości. Nowy obowiązek redystrybucji wsparcia dochodów spowodował, że całkowity przydział środków przeznaczony na uzupełniające redystrybucyjne wsparcie dochodów do celów zrównoważoności na cele redystrybucyjne znacznie wzrósł w porównaniu z poprzednim okresem WPR, tak że obecnie stanowi 10,7 % płatności bezpośrednich z dodatkowymi 20 mld EUR na płatności bezpośrednie dla mniejszych gospodarstw. W stosownych przypadkach niektóre państwa członkowskie zwiększyły efekt redystrybucyjny, który wzmacnia sprawiedliwość, poprzez ograniczenie lub zmniejszenie płatności podstawowych i innych płatności na rzecz większych gospodarstw (11 CSP).

W całej UE występuje tendencja do **uzupełniania wsparcia dochodów dla rolnictwa na obszarach z naturalnymi i innymi ograniczeniami**. Dzięki rekompensowaniu wyższych kosztów produkcji żywności i pasz na obszarach charakteryzujących się złymi warunkami klimatycznymi, glebowymi lub innymi, takimi jak góry lub grunty na obszarach suchych lub zimnych, wsparcie to pomaga utrzymać działalność rolniczą na takich obszarach i pozytywnie wpływa na czynniki społeczno-ekonomiczne. Gospodarstwa położone na obszarach z naturalnymi i innymi ograniczeniami, zwłaszcza na obszarach górskich, prowadzą średnio mniej intensywną produkcję, a użytkowanie przez nie gruntów jest bardziej korzystne dla środowiska i różnorodności biologicznej (np. użytki zielone, rośliny wysokobiałkowe i grunty ugorowane)⁽¹⁵⁾. Na obszarach o częstszym występowaniu ekstensywnych i niskonakładowych systemów rolniczych wsparcie przeciwdziała ryzyku porzucania gruntów rolnych, a tym samym przyczynia się do utrzymania określonych warunków środowiskowych.

Dzięki zagwarantowaniu minimalnego poziomu dochodów beneficjentom WPR **płatności bezpośrednie przyczyniają się również do stabilizacji dochodów w sektorze**. Wybory państw członkowskich wskazują na pewną zmianę podejścia na bardziej ukierunkowane narzędzia zarządzania zmiennością dochodów. We wszystkich PS WPR, z wyjątkiem

⁽¹⁵⁾ Zob. [Payments in areas with natural constraints– Overview and socio-economic and environmental features of farming in ANC areas based on FADN data](#) [Płatności na obszarach z ograniczeniami naturalnymi – Przegląd oraz społeczno-ekonomiczne i środowiskowe cechy rolnictwa na obszarach z naturalnymi i innymi ograniczeniami na podstawie danych FADN], lipiec 2023 r., Komisja Europejska, DG ds. Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich, Bruksela.

jednego, na narzędzia do zarządzania ryzykiem przeznaczono mniej niż 2 % całkowitych wydatków w ramach WPR. W porównaniu z przeszłością wzrosło odsetek gospodarstw otrzymujących wsparcie na narzędzia **zarządzania ryzykiem**. Obejmuje to jednak **zaledwie 14 % wszystkich gospodarstw w UE**, znajdujących się w niewielkiej liczbie państw członkowskich.

Powolny wzrost (w niektórych przypadkach stagnacja) wydajności rolnictwa pozostaje wyzwaniem w wielu państwach członkowskich i jest potęgowany przez wysokie koszty (zwłaszcza pracy i gruntów) w niektórych sektorach. W **PS WPR priorytetowo traktuje się wzrost wydajności** oraz przyjęcie **innowacyjnych praktyk i technologii**. Przewiduje się, że niemal 400 000 beneficjentów (4 % gospodarstw w UE) skorzysta ze wsparcia na inwestycje produkcyjne (głównie na terenie gospodarstwa). Wsparcie takie jest przewidziane we wszystkich PS WPR. Wskazuje to na **wzmocnienie wspólnych wysiłków** na rzecz modernizacji gospodarstw, wzmocnienia konkurencyjności sektora oraz sprostania wyzwaniom związanym ze środowiskiem, klimatem i dobrostanem zwierząt. Inwestycje ukierunkowane na przystosowanie się do zmiany klimatu i poprawę warunków środowiskowych wspierających wydajność – takich jak zdrowie gleby – mają coraz większe znaczenie i będą wymagały większej uwagi. Ukierunkowane wsparcie inwestycji, współpracy i wiedzy, mające na celu pomoc rolnikom w korzystaniu i przyjmowaniu narzędzi i systemów cyfrowych, pozostaje na dość niskim poziomie.

W porównaniu z przeszłością **wsparcie instrumentów finansowych** (1 mld EUR) wzrosło, co ułatwia dostęp do inwestycji, ze szczególnym uwzględnieniem małych gospodarstw i młodych rolników, a także spółdzielni i organizacji producentów.

PS WPR odzwierciedlają **odmienne realia sektorowe**, a w szczególności doświadczane w niektórych sektorach trudności z utrzymaniem rentowności w kontekście regionalnym przy jednoczesnym **spełnianiu oczekiwań społecznych**. PS WPR zapewniają **ukierunkowane wsparcie dochodów** (wsparcie dochodów związane z produkcją) sektorowi wołowiny i hodowli owiec – które w przeciwnym razie ponosiłyby straty – oraz sektorowi cielęciny i sektorowi mleczarskiemu. Lepsza sytuacja w zakresie dochodów powinna pomóc tym gospodarstwom **w inwestowaniu i przezwyciężaniu trudności**. Pozytywnego wkładu w różnorodność biologiczną można oczekiwać, gdy wsparcie pozwala zachować rolnictwo ekstensywne, natomiast rzeczywisty wpływ wsparcia dochodów związanego z produkcją na klimat zostanie określony w drodze oceny po wdrożeniu. Ze wsparcia związanego z produkcją korzystają również sektory roślin wysokobiałkowych, owoców i warzyw oraz niektóre inne sektory.

Ze wsparcia związanego z produkcją skorzysta **21 % gospodarstw w UE** (jest to nieco wyższy odsetek niż w ostatnim okresie sprawozdawczym), przy czym średni roczny przydział środków będzie wyższy (o 6 % więcej niż w 2022 r.). W całym okresie sprawozdawczym na to narzędzie przeznaczono 7 % całkowitych wydatków publicznych w ramach WPR.

Pomimo długoterminowej tendencji, zgodnie z którą rolnicy otrzymują coraz mniejszy odsetek wartości dodanej w całej UE, **wykorzystanie w PS WPR narzędzi służących poprawie pozycji rolników w łańcuchu dostaw żywności wydaje się ograniczone** – o czym świadczy ograniczony przydział zasobów i stosowanie narzędzi współpracy i koordynacji. Wsparcie w ramach WPR dla uczestnictwa w grupach producentów, organizacjach producentów, rynkach lokalnych, krótkich łańcuchach dostaw i systemach jakości obejmie około **760 000 gospodarstw (8 % wszystkich gospodarstw)**. W większości państw członkowskich oznacza to jednak wzrost. **Nadal ważne jest**

wsparcie dla uznanych **organizacji producentów** owoców i warzyw. Wsparcie dla „innych sektorów”⁽¹⁶⁾ poprzez specjalne programy sektorowe, możliwe po raz pierwszy w ramach zreformowanej WPR, jest ograniczone.

Pomimo wysiłków finansowych podjętych w celu wsparcia konkretnych sektorów (zwłaszcza poprzez wsparcie związane z produkcją lub interwencje sektorowe) **PS WPR nie uwzględniają w systematyczny sposób strategii sektorowych** w ramach poszczególnych funduszy i instrumentów służących sprostaniu określonym długoterminowym wyzwaniom sektorowym.

2.2. Przyczynianie się do działań w dziedzinie klimatu, ochrony zasobów naturalnych oraz do powstrzymania utraty różnorodności biologicznej i odwrócenia tego procesu

W swojej ocenie potrzeb państwa członkowskie w dużej mierze uznają istotne wyzwania dla rolnictwa i obszarów wiejskich związane z klimatem, środowiskiem i różnorodnością biologiczną. Połączenie obowiązków (większa warunkowość) i dobrowolnych interwencji zawartych w PS WPR ma na celu **zwiększenie wykorzystania praktyk rolniczych** mających potencjał do **zmniejszenia negatywnych presji i przyniesienia korzyści dla klimatu, zasobów naturalnych i różnorodności biologicznej** na wiele sposobów:

- **definicje** ustanowione w PS WPR (np. dotyczące działalności rolniczej, użytków rolnych, kwalifikującego się hektara i trwałych użytków zielonych) stanowią punkt wyjścia do wsparcia w ramach WPR i określają pewne minimalne obowiązki. W porównaniu z przeszłością można lepiej reagować na wyzwania związane z różnorodnością biologiczną i klimatem, ponieważ w niektórych planach skorzystano z ram prawnych, aby **zapewnić większą przestrzeń dla przyrody** (np. nieprodukcyjne elementy i obszary krajobrazu) **lub dla niektórych korzystnych działań** (użytkowanie torfowisk i agrofotowoltaika) na obszarach kwalifikowalnych, zapewniając tym samym wsparcie dla tych obszarów oraz, w stosownych przypadkach, ochronę, nawet jeśli nie mają one głównie charakteru rolniczego;
- **wyższe normy** dotyczące praktyk rolniczych jako **warunek otrzymania wsparcia w ramach WPR** (większa warunkowość) będą miały zastosowanie **do 89 % gruntów rolnych w UE** ⁽¹⁷⁾. Dla wielu rolników jest to znacząca zmiana, ponieważ warunkowość została zwiększona w porównaniu z praktykami „zazieleniania” z poprzedniego okresu, wspieranymi wówczas na poziomie 30 % płatności bezpośrednich;
- na **zasadzie dobrowolności** niektórzy rolnicy odniosą korzyści z wdrażania **dalszych i ambitniejszych praktyk** – wykraczających poza wymogi warunkowości – które dotyczą kluczowych presji na zasoby naturalne, klimat i różnorodność biologiczną. Działania te będą wspierane za pomocą 32 % wydatków publicznych w ramach PS WPR (97,6 mld EUR)⁽¹⁸⁾. Wieloletnie (roczne) wsparcie na rzecz poprawy praktyk rolniczych poprzez ekoschematy (44,7 mld EUR) oraz zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne i inne

⁽¹⁶⁾ Sektory inne niż sektor owoców i warzyw, pszczelarstwa, wina, chmielu oraz oliwy z oliwek i oliwek stołowych.

⁽¹⁷⁾ Normy mają zastosowanie do różnych odsetków gruntów w zależności od ich określonego przeznaczenia.

⁽¹⁸⁾ Obejmuje to wsparcie na rzecz dobrostanu zwierząt.

zobowiązania w dziedzinie zarządzania (33,2 mld EUR) jest uzupełniane różnymi innymi narzędziami. Obejmują one ukierunkowane inwestycje (8,6 mld EUR) oraz wsparcie dla obszarów z naturalnymi i innymi ograniczeniami (o wartości 9,4 mld EUR), które poprzez ograniczenie porzucania gruntów rolnych mogą pośrednio przyczynić się do zachowania różnorodności biologicznej na gruntach rolnych. Wykorzystanie tego wsparcia jest dobrowolne, zatem dokładne wkłady będą znane dopiero po wdrożeniu.

PS WPR są ważnym, ale nie jedynym narzędziem służącym do realizacji unijnych celów końcowych określonych w strategii „Od pola do stołu” i strategii na rzecz bioróżnorodności, które zależą również od innych instrumentów unijnych i krajowych. Wykazują one jednak wkład w realizację poszczególnych celów końcowych. Z wyjątkiem rolnictwa ekologicznego PS WPR zasadniczo nie określają ilościowo krajowych aspiracji ani wkładu w realizację tych celów końcowych, odzwierciedlając w ten sposób brak zobowiązania prawnego, a także, w niektórych przypadkach, trudności metodologiczne i techniczne w tym zakresie.

Od 1990 r. UE zmniejszyła **emisję gazów cieplarnianych** z rolnictwa o ponad 20 %. Nawet jeśli emisje utrzymywały się na bardziej stabilnym poziomie w ciągu ostatnich 10 lat, wzrosła efektywność produkcji (tj. niższy poziom emisji na jednostkę produkcji). Aby zwiększyć wkład sektora rolnego UE w realizację unijnych celów klimatycznych, w PS WPR opracowano wiele działań dotyczących zarówno pochłaniaczy dwutlenku węgla, jak i źródeł emisji.

W szczególności w ramach PS WPR podjęto **znaczące wysiłki** w zakresie praktyk dotyczących **sekwestracji dwutlenku węgla i jego składowania w glebie i biomasie** poprzez połączenie warunkowości (z ochroną terenów podmokłych i torfowisk, która będzie miała pełne zastosowanie do wszystkich państw członkowskich w 2025 r.) i dobrowolnych interwencji w odniesieniu do: dalszej poprawy jakości gleby; ochrony trwałych użytków zielonych, terenów podmokłych i torfowisk oraz zarządzania nimi; oraz wsparcia dla elementów (rolno-)leśnych i elementów krajobrazu.

Wynikające z warunkowości usprawnienia dotyczące orki, pokrywy glebowej i zmianowania upraw spowodowały zwiększenie progu ambicji finansowanych dobrowolnych działań mających na celu **poprawę gospodarowania składnikami odżywczymi**. Wraz ze wsparciem na zmniejszenie zużycia nawozów mineralnych na około 15 % gruntów rolnych w UE i inwestycjami w rolnictwo precyzyjne, pomaga to zmniejszyć emisję N₂O. Ogólnie rzecz biorąc, **35 % gruntów rolnych w UE** powinno odnieść korzyści z dobrowolnych działań związanych z gruntami dotyczących zarówno **sekwestracji dwutlenku węgla, jak i redukcji emisji N₂O**.

Wsparcie w ramach PS WPR dla **ekstensywnych systemów hodowli zwierząt gospodarskich** przyczynia się nie tylko do utrzymania zasobów węgla, ale również tradycyjnych krajobrazów, przy jednoczesnym zwiększeniu samowystarczalności paszowej i działalności gospodarczej na gruntach gorszej klasy. W wielu PS WPR wyraźnie uznano **potrzebę ograniczenia emisji związanych z hodowlą zwierząt gospodarskich** (zwłaszcza emisji metanu z hodowli przeżuwaczy). W szczególności PS WPR obejmują **wsparcie dla inwestycji** w: poprawę przechowywania obornika i gospodarowania nim; urządzenia do niskoemisyjnego rozrzucania gnojowicy; oraz komory fermentacyjne. Działania te zostaną uzupełnione wsparciem na rzecz **doskonalenia genetycznego**. Mniej niż połowa PS WPR zawiera **inne istotne wsparcie** (np. w zakresie wypasu na wolnym powietrzu, poprawy planów żywienia i dodatków

paszowych) oraz określa (bardzo zróżnicowane) cele końcowe (**2,4 % unijnych dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza**) służące redukcji emisji metanu lub amoniaku. Maksymalna gęstość obsady jest uwzględniana w kilku interwencjach związanych z gruntami, w tym również w przypadku wsparcia związanego z produkcją w niektórych aspektach o kluczowym oddziaływaniu na środowisko.

Potencjał zwiększenia **produkcji zrównoważonej energii** za pomocą PS WPR wynika głównie ze wsparcia agrofotowoltaiki i inwestycji w produkcję biometanu. Przy **stosunkowo niewielkim (1 556 MW) wkładzie** w tym okresie, PS WPR jedynie uzupełniają środki spoza WPR.

Łączne efekty ogólnego wkładu narzędzi PS WPR w łagodzenie zmiany klimatu są nadal **trudne do oceny** na tym etapie i muszą być postrzegane **razem z narzędziami krajowymi i instrumentami planowania z dziedziny klimatu** w kontekście zaktualizowanego rozporządzenia LULUCF⁽¹⁹⁾ i zaktualizowanego rozporządzenia w sprawie wspólnego wysiłku redukcyjnego⁽²⁰⁾. W związku z tym w 2023 r. państwa członkowskie oceniają potrzebę dokonania przeglądu swoich PS WPR pod kątem celów końcowych określonych w rozporządzeniu LULUCF i rozporządzeniu w sprawie wspólnego wysiłku redukcyjnego⁽²¹⁾, co daje im możliwość oceny potencjału tych PS WPR w zakresie łagodzenia zmiany klimatu w świetle ambitniejszych celów klimatycznych.

W PS WPR zasadniczo **uznaje się potrzebę poprawy** odporności sektora rolnego na **zmianę klimatu** oraz lepszego przygotowania się na ekstremalne zdarzenia pogodowe i ryzyko związane z wodą przy pomocy przystosowanej do zmiany klimatu hodowli zwierząt gospodarskich i przystosowanych do zmiany klimatu upraw. PS WPR wykazują **potencjał w zakresie zwiększenia odporności** poprzez ich wkład w sekwestrację dwutlenku węgla, ochronę gleby i zróżnicowanie krajobrazu.

W szczególności, w odniesieniu do **niedoboru wody i suszy**, które stanowią coraz większy problem w wielu regionach UE, **PS WPR koncentrują się na inwestycjach** w magazynowanie wody i nawadnianie. **4,5 % gruntów rolnych w UE** jest przeznaczonych na poprawę bilansu wodnego dzięki **praktykom związanym z gruntami**, a niektóre państwa członkowskie o większych potrzebach w tej dziedzinie zajmują się nimi poza swoimi PS WPR. Podejścia do przystosowania się do spadku ilości dostępnej wody i zapewnienia długoterminowej odporności (poprzez rozwiązania oparte na zasobach przyrody, retencję wody w krajobrazie, uprawy wymagające mniejszego zużycia wody, ponowne wykorzystanie wody) **będą musiały zostać udoskonalone i lepiej zintegrowane** z długoterminowym planowaniem strategicznym w zakresie przystosowania i odporności rolnictwa. W tym kontekście ważne będą również **działania wykraczające poza WPR** za pośrednictwem planów dotyczących gospodarowania wodami w dorzeczu, suszy i przystosowania się.

W ramach PS WPR podejmowane są **znaczne wysiłki na rzecz ochrony gleby** (z naciskiem na erozję gleby i zawartość materii organicznej) oraz, choć w mniejszym stopniu, **na rzecz gospodarowania składnikami odżywczymi i jakości wody**. W porównaniu z przeszłością warunkowość wymaga ogólnie dłuższego pokrycia gleby,

⁽¹⁹⁾ Użytkowanie gruntów, zmiana użytkowania gruntów i leśnictwo Zob. tekst skonsolidowany rozporządzenia LULUCF ([rozporządzenie \(UE\) 2018/841](#)).

⁽²⁰⁾ Zob. tekst skonsolidowany rozporządzenia w sprawie wspólnego wysiłku redukcyjnego ([rozporządzenie \(UE\) 2018/842](#)).

⁽²¹⁾ Zgodnie z art. 120 rozporządzenie w sprawie PS WPR.

lepszych praktyk w zakresie orki i lepszego zmianowania upraw oraz szerszych stref buforowych wzdłuż cieków wodnych. Uwzględnia ona również wymogi podstawowe w zakresie zarządzania w odniesieniu do zanieczyszczenia fosforanami. Większość państw członkowskich **zwiększyła**, często znacznie, **obszar objęty** dobrowolnymi środkami mającymi na celu poprawę jakości gleby (**47 % gruntów rolnych w UE**, wzrost z 15 % w 2021 r.). Niektóre z tych środków bezpośrednio lub pośrednio zapobiegają utracie składników odżywczych i prowadzą do poprawy jakości wody. Większość PS WPR dotyczy **jakości powietrza**, koncentrując się **na inwestycjach i podejściach do stosowania składników odżywczych** zmniejszających emisję amoniaku, ale przy **ograniczonym pokryciu gruntów** (6 % gruntów rolnych w UE).

Wkład w realizację celów końcowych Zielonego Ładu

PS WPR wykazują **znaczny wkład** w realizację **celu końcowego** określonego w strategii „Od pola do stołu”, jakim jest **prowadzenie rolnictwa ekologicznego na 25 % gruntów rolnych w UE do 2030 r.** Szacuje się, że do 2027 r. **10 % użytków rolnych w UE** powinno otrzymać **wsparcie w ramach PS WPR na rzecz rolnictwa ekologicznego** (wzrost z 5,6 % w 2020 r.). Wkład wnoszony jest również za pomocą wsparcia inwestycji i promocji, a także szkoleń i doradztwa dla producentów ekologicznych. Do osiągnięcia wspomnianego unijnego celu końcowego przyczynią się uzupełniające inicjatywy krajowe (w ramach krajowych planów działania na rzecz rolnictwa ekologicznego) w zakresie budowania zdolności, rozwoju rynku i zamówień publicznych. Na szczeblu krajowym ambicje zapowiedziane w odniesieniu do tego celu końcowego są na poziomie od 5 % do 30 % gruntów rolnych.

Wkład w realizację celów końcowych Zielonego Ładu

PS WPR wykazują **duży potencjał pod względem wkładu** w realizację celu końcowego określonego w strategii „Od pola do stołu”, jakim jest **ograniczenie stosowania pestycydów chemicznych i związanego z nimi ryzyka o 50 % do 2030 r.** Obowiązkowe **zmianowanie upraw** (wymagane na mocy większej warunkowości) pomaga we wdrażaniu integrowanej ochrony roślin na wszystkich gruntach ornych w UE. **Inne elementy warunkowości** (np. zakaz stosowania pestycydów wzdłuż cieków wodnych oraz wymóg zachowania gruntów ugorowanych i elementów krajobrazu, które pomagają zwalczać szkodniki) wnoszą znaczący wkład. Ograniczenie zostanie wzmocnione dzięki ukierunkowanym **dobrowolnym schematom** (np. obejmującym szerszą dywersyfikację upraw i zmianowanie, kontrolę biologiczną, rolnictwo ekologiczne i precyzyjne) na **27 % gruntów rolnych w UE**. Całościowe podejście do integrowanej ochrony roślin mogło zostać jednak lepiej odzwierciedlone. Oczekuje się, że wysiłki zostaną w znacznym stopniu uzupełnione działaniami na szczeblu krajowym.

Zasady **większej warunkowości** dotyczące stref buforowych wzdłuż cieków wodnych i gospodarowania glebami, w połączeniu z szeregiem dobrowolnych interwencji w zakresie gospodarowania składnikami odżywczymi, **będą stanowić wkład** w realizację celu końcowego określonego w strategii „Od pola do stołu”, **polegającego na zmniejszeniu o połowę do 2030 r. utraty składników odżywczych.** Ograniczenia w stosowaniu nawozów i wsparcie dla poprawy zdrowia i żyzności gleb są ukierunkowane na **15 % gruntów rolnych w UE**. Ograniczenia w stosowaniu nawozów będą również często wspierane na obszarach Natura 2000. Oczekuje się, że wsparcie w ramach PS WPR na rzecz zwiększenia efektywności wykorzystania składników odżywczych, w tym poprzez gospodarowanie

obornikiem i techniki rolnictwa precyzyjnego, zoptymalizuje stosowanie nawozów. Na niektórych obszarach charakteryzujących się wysoką utratą składników odżywczych brakuje jednak nacisku na takie kwestie. Możliwość zastosowania środków kompensacyjnych mających na celu przeciwdziałanie zanieczyszczeniu związkami biogennymi, przewidziana w ramowej dyrektywie wodnej⁽²²⁾, jest raczej niedostatecznie wykorzystywana.

Nadal istnieją poważne wyzwania związane ze stanem różnorodności biologicznej na gruntach rolnych. W ramach WPR zwrócono większą uwagę na te wyzwania, co znajduje odzwierciedlenie w **zwiększonej przestrzeni dla przyrody** wymaganej na podstawie **nowej GAEC 8** oraz we wsparciu dla angażowania rolników w dobrowolną **ochronę różnorodności biologicznej lub jej przywracanie na 31 % gruntów rolnych w UE** (na przykład poprzez ekstensywne gospodarowanie użytkami zielonymi i utrzymywanie elementów krajobrazu). Szersze ekoschematy uzupełniają często bardziej ukierunkowane na dane zagadnienie lub obszar zobowiązania rolno-środowiskowo-klimatyczne, z potencjałem stopniowych, ale powszechnych zmian w ogólnych praktykach rolniczych.

Wkład w realizację celów końcowych Zielonego Ładu

PS WPR wnoszą wkład w zwiększenie występowania elementów krajobrazu o **wysokiej różnorodności** w dążeniu do realizacji celu końcowego określonego w strategii na rzecz bioróżnorodności, **jakim jest osiągnięcie 10 % gruntów rolnych do 2030 r.** Zwiększony **obowiązek** przeznaczenia **co najmniej 4 % gruntów ornych** na elementy nieprodukcyjne stanowi istotną zmianę dla tych państw członkowskich i rolników, którzy polegali na obszarach produkcyjnych (uprawy wiążące azot i międzyplony) w celu spełnienia wymogów „zazieleniania” na lata 2015–2022. Sama w sobie (bez uwzględniania dodatkowych, dobrowolnych wysiłków) zasada ta mogłaby potencjalnie spowodować udostępnienie przyrodzie co najmniej dodatkowego miliona hektarów. Niektóre PS WPR wnoszą dalszy wkład w drodze wspierania ekologicznych sieci elementów lub inwestowania w tworzenie nowych elementów krajobrazu (oprócz utrzymania tych, które istnieją) i tym samym wnoszą dodatkową wartość dodaną (zwłaszcza gdy takie wsparcie jest powiązane ze szkoleniami i doradztwem). Ogólnie takie wysiłki zasługują jednak na większą uwagę.

Wszystkie PS WPR wykazują **pewien wkład w realizację celów końcowych wynikających z unijnych dyrektyw siedliskowej i ptasiej**. Obszary unijnych **użytków zielonych chronionych** przed przekształceniem i oraniem **zwiększyły się o 9 %**, a **dobrowolne środki** na rzecz lepszego gospodarowania mają na celu objęcie **25 % obszarów Natura 2000**. Ukierunkowane programy dotyczące gatunków (np. środki wspierające współistnienie z dużymi drapieżnikami) lub odtworzenie siedlisk pomogą osiągnąć właściwy stan ochrony. Płatności rekompensujące ograniczenia na obszarach Natura 2000 (które zwiększają akceptację ograniczeń przez odbiorców) potencjalnie dotrą do większej liczby rolników, chociaż nadal istnieje możliwość dalszego zwiększenia ich wykorzystania. Można było jednak lepiej wykorzystać możliwości wsparcia ochrony siedlisk i gatunków oraz wsparcia działań określonych w priorytetowych ramach działań⁽²³⁾.

⁽²²⁾ Zob. tekst skonsolidowany [dyrektywy 2000/60/WE](#).

⁽²³⁾ Zgodnie z art. 8 dyrektywy siedliskowej (dyrektywa Rady 92/43/EWG) na okres *wieloletnich ram finansowych 2021–2027*.

Nawet jeśli jest ona nadal słabo rozwinięta w niektórych planach WPR, **współpraca między rolnikami na poziomie krajobrazu** może potencjalnie zmaksymalizować efekty interwencji. Oczekuje się większych korzyści z płatności opartych na rezultatach ujętych w niektórych PS WPR (głównie w odniesieniu do użytków zielonych i łąk). Ochrona dzikich owadów zapylających jest w większym stopniu uwzględniona w PS WPR niż w poprzednim okresie.

W PS WPR uznaje się rolę **wielofunkcyjnej i zrównoważonej gospodarki leśnej, ale wsparcie dla leśnictwa nie jest ich głównym celem**. Specjalne wsparcie finansowe jest stosunkowo niskie (4,2 mld EUR), ponieważ państwa członkowskie zazwyczaj zajmują się sektorem leśnictwa w drodze innych środków (np. pomocy państwa i krajowych funduszy leśnych), a niektóre PS WPR nie obejmują wyraźnego wsparcia.

2.3. Umacnianie struktury społeczno-ekonomicznej obszarów wiejskich i dobrostanu zwierząt

W 2020 r. jedna trzecia osób prowadzących gospodarstwa rolne w UE miała ponad 65 lat, a ich średni wiek wynosił 57 lat. Państwa członkowskie uznają, że jest to wyzwanie dla długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego i źródeł utrzymania na obszarach wiejskich i nadal wspierają wymianę pokoleń poprzez połączenie narzędzi, specjalnych zasobów i ustalania priorytetów wsparcia.

Plany zapewniają **wsparcie dla około 377 000 młodych rolników** na rozpoczęcie działalności rolniczej. Oznacza to wzrost w większości państw członkowskich. Chociaż **prawie wszystkie PS WPR przekraczają minimalny wymagany poziom finansowania, bezwzględne kwoty pieniężne** leżące u podstaw tych ambicji wskazują raczej na **kontynuację z poprzedniego okresu**. Bardziej wymierne usprawnienia można jednak znaleźć w: ukierunkowaniu zasobów; lepszym wykorzystaniu instrumentów finansowych; lepszym opracowaniu poszczególnych instrumentów; oraz łącznym wykorzystaniu instrumentów, w ramach podejścia strategicznego, w celu uzyskania skumulowanego skutku.

Dotacje na rozpoczęcie działalności i specjalne wsparcie dochodów to dwa kluczowe narzędzia uzupełniane w wielu PS WPR **wyższymi wskaźnikami intensywności inwestycji**, chociaż w ograniczonym stopniu wykorzystuje się inwestycje przeznaczone na określony cel, aby pomóc młodym rolnikom w zwiększeniu ich konkurencyjności, oraz wsparcie przekazywania gospodarstw. **Wzmoczone wykorzystanie instrumentów finansowych** w celu uzupełnienia dotacji zwiększa jednak potencjalny dostęp do finansowania i możliwości zakupu gruntów. Uzupełniające wsparcie dla młodych rolników różni się w zależności od PS WPR, ale stanowi znaczący dodatek do podstawowych płatności dochodowych i konsekwentnie przyczynia się do stabilności gospodarczej ich gospodarstw.

Niektóre potrzeby w tej dziedzinie zostały jedynie częściowo uwzględnione w planach, a działania planowane są na szczeblu krajowym. Ta **komplementarność** odegra zasadniczą rolę w pomaganiu osobom młodym w rozpoczęciu prowadzenia gospodarstwa. Państwa członkowskie powinny zoptymalizować powiązania z polityką krajową, biorąc pod uwagę **istotną rolę innych polityk we wspieraniu wymiany pokoleń** i zaspokajaniu potrzeb na obszarach wiejskich (np. w odniesieniu do zdrowia i edukacji).

Malejący udział rolnictwa w zatrudnieniu na obszarach wiejskich wskazuje na znaczenie tworzenia możliwości w rolnictwie, leśnictwie i innych sektorach, a tym samym

pobudzania przedsiębiorczości i współzależności między obszarami wiejskimi i miejskimi. Około jedna trzecia PS WPR zapewnia **nowym rolnikom wsparcie na rozpoczęcie działalności**, aby ogólnie ułatwić dostęp nowym podmiotom. Ponadto PS WPR przewidują przeznaczenie zasobów na tworzenie miejsc pracy w innych sektorach, chociaż ich ogólny wkład we **wzrost zatrudnienia jest raczej ograniczony**. Planowane działania obejmują inwestycje nie tylko w przetwórstwo i marketing oraz tworzenie przedsiębiorstw związanych z rolnictwem i leśnictwem, ale również w turystykę, biogospodarkę i usługi społeczne. **Inne fundusze UE będą nadal musiały w znacznym stopniu uzupełniać finansowanie w ramach WPR w tym zakresie.**

Nowa **warunkowość społeczna** zapewnia zabezpieczenie godnych warunków zatrudnienia, a także przyczynia się do włączenia społecznego. Płatności w ramach WPR mogą zostać zmniejszone, jeżeli beneficjenci nie przestrzegają określonych przepisów dotyczących przejrzystych i przewidywalnych warunków pracy oraz bezpieczeństwa i higieny pracy. Kilka państw członkowskich już stosuje ten element warunkowości w 2023 r., a w 2025 r. stanie się on obowiązkowy dla wszystkich.

Równość płci po raz pierwszy stanowi część jednego z celów szczegółowych WPR. W kilku planach wykazano zobowiązanie do czynienia postępów w tym zakresie poprzez uwzględnienie odpowiednich warunków wsparcia (a zatem ukierunkowanie na przedmiotowe wsparcie) oraz poprzez zachęcanie do udziału kobiet w rolnictwie i działaniach na rzecz rozwoju obszarów wiejskich.

Strategie rozwoju lokalnego wdrażane za pośrednictwem inicjatywy LEADER są **kluczowym (i zazwyczaj jedynym)** narzędziem stosowanym w PS WPR w odpowiedzi na **różnorodne potrzeby na obszarach wiejskich** w takich dziedzinach jak zatrudnienie, włączenie społeczne, usługi na obszarach wiejskich oraz innowacje i konkurencyjność gospodarek wiejskich. Oczekuje się, że wsparcie dla „inteligentnych wsi” w ramach inicjatywy LEADER i poza nią uwolni potencjał innowacji cyfrowych, społecznych i technologicznych na obszarach wiejskich. Większa część funduszy na rozwój obszarów wiejskich została przeznaczona na strategie terytorialne, ale kwoty bezwzględne przydzielone na inicjatywę LEADER zmniejszyły się, a ogólne ambicje w zakresie objęcia ludności wiejskiej wzrosły. Oczekuje się, że inicjatywa LEADER pozwoli zrobić więcej przy mniejszych nakładach. **Konieczne są dodatkowe wysiłki**, które uzupełnią to narzędzie.

Wkład w realizację celów końcowych Zielonego Ładu

Kluczowy wkład w realizację **celu końcowego określonego w strategii „Od pola do stołu”, jakim jest zapewnienie 100 % łączności szerokopasmowej na obszarach wiejskich**, zapewniają **inne fundusze i programy** o znacznych zasobach finansowych, takie jak Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności oraz Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego. Niektóre PS WPR zapewniają również wkład (choć w ograniczonym zakresie) w poprawę umiejętności cyfrowych i infrastruktury na małą skalę.

W niektórych planach wprowadzono lub zintensyfikowano wysiłki na rzecz zaspokojenia potrzeb związanych z **dostępnością obszarów wiejskich, lepszymi podstawowymi usługami i infrastrukturą**, ale **ogólnie poziom ambicji spadł**. Zaplanowano jedynie kilka działań, które mają pomóc w rozwiązaniu problemu mobilności na obszarach wiejskich (wykluczenia) i obniżenia emisyjności transportu wiejskiego. Potrzebne jest

również wsparcie za pośrednictwem innych funduszy unijnych i krajowych funkcjonujących na obszarach wiejskich.

W ramach WPR kładzie się nowy nacisk na wyzwania związane ze zrównoważonością systemów żywnościowych. PS WPR wykazują **większe ambicje w zakresie dobrostanu zwierząt, przewidując wsparcie dla 23 % unijnych dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza⁽²⁴⁾** w wysokości co najmniej 6,3 mld EUR (poza wsparciem inwestycyjnym), co stanowi wzrost w porównaniu z poprzednim okresem, który jest dość znaczny w niektórych państwach członkowskich. Plany stanowią odpowiedź na zalecenia Komisji z 2020 r. dotyczące poprawy dobrostanu zwierząt, przy czym w ramach większości z nich podejmowane są działania, przynajmniej do pewnego stopnia, mające na celu zapobieganie obcinaniu ogonów świniom oraz promowanie systemów bezklatkowego chowu kur niosek. Większość PS WPR przewiduje przeznaczanie zasobów na poprawę przestrzeni i warunków bytowych zwierząt. Zapewniają one również wsparcie praktyk wypasu na wolnym powietrzu w sektorze mleczarskim, sektorze wołowiny i cielęciny. Niektóre z tych środków mogą także przyczynić się do zmniejszenia zależności od środków przeciwdrobnoustrojowych.

Wkład w realizację celów końcowych Zielonego Ładu

PS WPR zapewniają **ograniczony wkład w realizację celu końcowego określonego w strategii „Od pola do stołu” polegającego na zmniejszeniu o połowę stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych**. Kwestia ta jest rozwiązywana głównie poza planami, w szczególności poprzez przepisy UE dotyczące weterynaryjnych produktów leczniczych i paszy leczniczej⁽²⁵⁾. Niektóre państwa członkowskie o wysokim poziomie sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych dla zwierząt gospodarskich wyznaczyły jednak w swoich PS WPR stosunkowo wyższe cele końcowe służące rozwiązaniu tego problemu w różnych sektorach chowu zwierząt poprzez dobrowolne praktyki i inwestycje.

W części PS WPR zwraca się uwagę na zmniejszenie **marnowania żywności**, czasami w połączeniu z wysiłkami na rzecz zachowania wartości zasobów – poprzez inwestycje, programy sektorowe i współpracę. W niektórych planach określono również potrzeby związane ze świadomością konsumentów na temat zrównoważonej, zdrowej i zbilansowanej diety. Kwestie te są jednak głównie uważane za wymagające rozwiązania poza planami.

2.4. Sprzyjanie rozwojowi wiedzy, innowacji i cyfryzacji

W planach uznano rolę dobrze funkcjonującego **systemu wiedzy i innowacji w rolnictwie (AKIS)** w modernizacji sektora, umożliwiając w ten sposób stosowanie skutecznego systemu zarządzania zapewniającego powiązania między badaniami (w tym programem „Horyzont Europa”) a praktyką.

Oczekuje się, że zwiększy się dzielenie się wiedzą i innowacje. Chociaż w różnym stopniu, wszystkie plany wspierają wymianę wiedzy i prawie wszystkie obejmują wsparcie dla

⁽²⁴⁾ Rzeczywiste zróżnicowanie wsparcia w zależności od konkretnych gatunków będzie znane po wdrożeniu, jak również dodatkowe szczegółowe informacje na temat wspieranych praktyk.

⁽²⁵⁾ Zob. teksty (skonsolidowane) odpowiednio [rozporządzenia \(UE\) 2019/6](#) i [rozporządzenia \(UE\) 2019/4](#).

projektów innowacyjnych, które stanowią podstawę wszystkich celów szczegółowych WPR, za pośrednictwem EPI-AGRI⁽²⁶⁾, przy czym oczekuje się, że liczba grup operacyjnych EPI wzrośnie trzykrotnie w porównaniu z poprzednimi poziomami. Znaczna część doradztwa i szkoleń będzie ukierunkowana na zdolności, wiedzę i innowacje związane ze zrównoważeniem środowiskowym. Wydaje się jednak, że **planowany przydział środków nie odpowiada szerokiemu zakresowi potrzeb**, które należy zaspokoić w celu przyspieszenia transformacji.

Planowane są konkretne wysiłki **mające na celu wspieranie bardziej zasobooszczędnego i opartego na wiedzy rolnictwa** w drodze rolnictwa precyzyjnego, współpracy i wymiany wiedzy na temat kwestii cyfrowych. W porównaniu z wyzwaniem stojącymi przed małymi i średnimi gospodarstwami wysiłki wynikające z PS WPR na rzecz **stymulowania korzystania z technologii cyfrowych pozostają jednak dość ograniczone**.

3. WNIOSKI

Przeprowadzona ocena potwierdza ważną rolę zreformowanej WPR we wspieraniu rolnictwa UE w przechodzeniu na model zrównoważonego rolnictwa, przy jednoczesnym wspieraniu dochodów rolników i bezpieczeństwa żywnościowego.

Nowe plany strategiczne WPR są odpowiednim narzędziem do realizacji celów polityki WPR w sposób zintegrowany, ponieważ państwa członkowskie wykorzystują je do przygotowywania i udzielania odpowiedzi na wyzwania na ich terytoriach, jednocześnie ustalając priorytety i wykorzystując dostępne zasoby w sposób skuteczny i wydajny.

Plany wykazują **stałe wsparcie dla dochodów gospodarstw, stabilności gospodarczej i odporności sektora rolnego** w całej UE. Warunkowe bezpośrednie wsparcie dochodów wraz z inwestycjami w modernizację stanowią kluczowe elementy rentowności rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego w UE. Ich skuteczność i ukierunkowanie zasługują na dalszą uwagę.

Coraz częstsze występowanie ekstremalnych zdarzeń pogodowych i niepewności geopolitycznych na świecie **wymaga wzmocnienia narzędzi zarządzania ryzykiem i ich większego wykorzystania** w całej Unii za pomocą programów unijnych lub krajowych, którym powinny towarzyszyć proaktywne środki mające na celu wyeliminowanie przyczyn leżących u ich podstaw i zwiększenie odporności gospodarstw w perspektywie średnioterminowej. Jednocześnie kluczowe znaczenie będzie miało położenie większego nacisku na rentowność gospodarstw, innowacje, technologię i cyfryzację, a także na szkolenia, doradztwo i dostęp do wiedzy.

Plany wykazują **potencjał w zakresie wnoszenia wkładu w łagodzenie zmiany klimatu**, w szczególności poprzez zwiększenie sekwestracji dwutlenku węgla, **natomiast wyzwania związane z przystosowaniem się do zmiany klimatu wymagają bardziej całościowego i długoterminowego podejścia**, w przypadku którego niezbędne są odpowiednie praktyki zarządzania i inwestycje.

Plany wykazują **postępy w zakresie zrównoważonego gospodarowania zasobami naturalnymi**, w szczególności w odniesieniu do gleby i zmniejszenia zależności od środków chemicznych. Dalsze wysiłki można podjąć na rzecz zrównoważonego użytkowania wody i emisji zanieczyszczeń powietrza. Plany **mogą również przyczynić**

(26) Europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa

się do powstrzymania utraty różnorodności biologicznej i odwrócenia tego procesu, wzmacniania usług ekosystemowych oraz ochrony siedlisk i krajobrazu. **Skala potrzeb związanych z różnorodnością biologiczną** wymaga jednak **większego zasięgu** bardziej ambitnych programów (w szczególności na gruntach UE, na których prowadzona jest intensywna uprawa) otrzymujących odpowiednie wsparcie finansowe.

Niezbędne będzie **bardziej całościowe podejście do konkretnych sektorów**, uwzględniające ich podatność na zagrożenia i korzyści gospodarcze, społeczne i środowiskowe: na przykład pomoc w dalszym ograniczaniu emisji z hodowli zwierząt gospodarskich przy jednoczesnym zwiększeniu pozytywnego wpływu ekstensywnych systemów hodowli zwierząt gospodarskich na różnorodność biologiczną, sekwestrację dwutlenku węgla, krajobrazy, dziedzictwo kulturowe i źródła utrzymania na obszarach wiejskich.

Konieczne są dalsze prace w celu wsparcia **ilościowego określenia skutków** praktyk i inwestycji wspieranych w ramach PS WPR. Komisja pracuje nad opracowaniem odpowiednich metod szacowania skutków środków przewidzianych w PS WPR dla klimatu.

Wraz z nowym naciskiem na **warunki pracy w gospodarstwach** i zwracaniem uwagi na **nierównowagę płci** plany pomagają promować zrównoważony rozwój społeczny. Plany wykazują również **wysiłki na rzecz rewitalizacji rolnictwa** – dzięki młodszemu pokoleniu i innym podmiotom spoza sektora rolnego. Więcej uwagi poświęca się również dobrostanowi zwierząt.

Większe oczekiwania dotyczące reagowania na **różnorodne potrzeby społeczno-gospodarcze obszarów wiejskich** wiążą się z **dużą zależnością od inicjatywy LEADER** i rozwoju **inteligentnych wsi** w celu zmniejszenia różnic w poziomie rozwoju. Komplementarność z innymi funduszami unijnymi i krajowymi oraz z przepisami będzie miała kluczowe znaczenie dla dalszego zaspokajania takich potrzeb⁽²⁷⁾.

Wyniki PS WPR będą w dużej mierze zależeć od **poziomu zaangażowania społeczności rolniczej**. Szczególną uwagę należy zwrócić na zapewnienie dużego wykorzystania zrównoważonych dobrowolnych praktyk rolniczych (tj. ekoschematów i interwencji związanych z rozwojem obszarów wiejskich), zwłaszcza że zapewnienie odpowiedniego poziomu wsparcia stanowi wyzwanie w świetle presji inflacyjnej i rosnących kosztów alternatywnych. Zasadnicze znaczenie ma również dzielenie się **wiedzą i innowacjami**.

Ogólne postępy w realizacji celów WPR, a ostatecznie w **realizacji celów końcowych Zielonego Ładu**, **zależą również od zasad lub wsparcia finansowego wykraczającego poza zakres PS WPR**, a także od innych czynników zewnętrznych, takich jak zmiany na rynku i preferencje konsumentów.

Komisja będzie nadal współpracować z państwami członkowskimi, aby zagwarantować sprawne wdrożenie PS WPR, utrzymać ogólne ambicje określone w planach i znaleźć odpowiednie rozwiązania umożliwiające postępy w realizacji celów.

Aby wykorzystać potencjał PS WPR podczas wdrażania, państwa członkowskie i Komisja powinny zwrócić szczególną uwagę na: wzmacnianie umiejętności, szkoleń

⁽²⁷⁾ Sprawozdanie Komisji, które ma zostać opublikowane w 2024 r., dotyczące długoterminowej wizji dla obszarów wiejskich UE, będzie zawierało rozważania na temat sposobów zwiększenia wsparcia dla obszarów wiejskich.

i zdolności doradczych na wszystkich szczeblach; wspieranie wymiany dobrych praktyk, aby lepiej ukierunkować działania państw członkowskich i zainteresowanych stron; zmniejszenie obciążeń administracyjnych związanych z konkretnymi interwencjami; oraz monitorowanie wdrażania i wyników (a także w razie potrzeby dostosowanie planów).